מחפשים במילון לפי סדר האלף-בית

כיתה ב' · שיעור 5 מתוך 7 · רצף: קוראים כדי ללמוד: טקסט מידע על בעל חיים · ידע לשוני · 45 דקות

⬅ לפני

בשיעור הקודם התלמידים מצאו בטקסט את המשפט שעונה על שאלה. חלק מן המשפטים כללו מילים שלא כולם הבינו, כמו "מחבוא" או "ערמת עלים".

אחרי ➡

בשיעור הבא התלמידים יכתבו משפטי תיאור. ההבחנה שלמדו היום – שבמילון מחפשים את המילה ביחיד (חלזונות ← חילזון) – תעזור להם להבחין בין יחיד לרבים ובין זכר לנקבה בשם העצם ובתואר.

🎯 מטרה

התלמידים ימצאו מילה מן הטקסט במילון לפי סדר האלף-בית, ויסבירו בעזרת הפירוש את משמעות המילה במשפט.

1. התלמידים יסדרו 6 מילים לפי האות הראשונה בסדר האלף-בית, עם טעות אחת לכל היותר.
2. התלמידים ימצאו במילון הכיתתי הקטן 3 מתוך 4 מילים מן הטקסט, וישנו מילה ברבים ליחיד לפני החיפוש.
3. התלמידים יסבירו במשפט את משמעותה של מילה אחת מן הטקסט, בעזרת הפירוש שמצאו במילון.

מיומנות: חיפוש מילה במילון לפי סדר האלף-בית · **כלי:** מילון כיתתי קטן (7 ערכים מן הטקסט, בסדר א"ב) ופס אלף-בית · **פרקטיקה:** הוראה מפורשת; משחק סידור בקבוצה; חיפוש בזוגות

📌 עיגון

"חיפוש במילון על פי סדר האלף בית"

תוכנית הלימודים בחינוך לשוני – עברית (יסודי), פרק ד': הישגים נדרשים · הישג נדרש 8: הכרה והבנה של המערכת הלשונית · ציון דרך עד סוף כיתה ב'

🧺 חומרים

- פס אלף-בית על כל שולחן
- הטקסט "הקיפוד" מנוקד
- המילון הכיתתי הקטן (בדף העבודה) ומילון ילדים מודפס אחד לכל קבוצה
- כרטיסי מילים גדולים: חרק, מחבוא, ערמה, פרווה, שיח, תולעת
- דף עבודה לכל תלמיד

🔤 מושגים

מילון · ערך · פירוש · סדר האלף-בית · יחיד ורבים

⏱️ מהלך השיעור

פתיחה **6 דק'**	המורה קוראת מן הטקסט את המשפט "ביום הוא ישן במחבוא, מתחת לשיח או בערמת עלים" ושואלת: "מי יודע מה זה מחבוא? ומה זה שיח?" היא אוספת השערות ואומרת: "כשיש לנו מילה שאנחנו לא בטוחים בה, יש ספר שמסביר מילים: המילון. במילון המילים מסודרות לפי סדר האלף-בית, כמו התלמידים ברשימת השמות. היום נלמד למצוא בו מילה." הכיתה אומרת יחד את האלף-בית, והמורה מצביעה על הפס. **תשובות צפויות:** "מחבוא זה מקום שמתחבאים." "שיח זה כמו עץ קטן." "בערמה יש הרבה עלים." טעות צפויה: "שיח זה כשמדברים" (שיחה). המורה: "יפה ששמת לב שהמילים דומות. במילון נבדוק מה פירוש המילה במשפט שלנו."
הדגמה – אני **8 דק'**	המורה מדגימה על המילון הקטן המוגדל את חיפוש המילה "מחבוא": (1) מסתכלת על האות הראשונה – מ; (2) מוצאת על פס האלף-בית את מ, ורואה שהיא אחרי ח ולפני ע; (3) מעבירה אצבע במילון עד שהיא מגיעה למילים שמתחילות ב-מ; (4) קוראת את הפירוש ובודקת שהוא מתאים למשפט בטקסט. אחר כך היא מדגימה מילה ברבים: "בטקסט כתוב 'חלזונות'. במילון כתובה המילה ביחיד – חילזון אחד. לכן אני מחפשת 'חילזון'." *"המילה 'מחבוא' מתחילה ב-מ. בפס האלף-בית מ באה אחרי ח, ולכן אני מדלגת על המילים שמתחילות ב-ח. הנה – 'מחבוא: מקום שמתחבאים בו'. עכשיו אני בודקת את הפירוש בתוך המשפט מן הטקסט: ביום הקיפוד ישן במקום שמתחבאים בו. זה מתאים!"* **תשובות צפויות:** "מ באה אחרי ח." "מחבוא זה מקום שמתחבאים בו." "חלזונות זה הרבה, חילזון זה אחד."
תרגול משותף – אנחנו **8 דק'**	המורה מחלקת שישה כרטיסי מילים גדולים (חרק, מחבוא, ערמה, פרווה, שיח, תולעת) לשישה ילדים, בסדר מעורבב. הכיתה מסדרת אותם יחד בשורה לפי סדר האלף-בית: כל פעם ילד אחר אומר "מי בא עכשיו?" והילדים בודקים בפס. אחר כך הכיתה מחפשת יחד במילון הקטן את המילה "ערמה", ומגלה שבטקסט היא כתובה "ערמת". **תשובות צפויות:** "חרק ראשון, כי ח באה לפני מ." "אחרי מחבוא בא ערמה, כי ע אחרי מ." "תולעת אחרונה, כי ת היא האות האחרונה." טעות צפויה: "שיח לפני פרווה". המורה: "בואו נמצא בפס: פ או ש – מי באה קודם?"
תרגול מודרך – אתם בזוגות **9 דק'**	כל זוג מקבל שתי מילים מן הטקסט: אחת ביחיד ואחת ברבים (למשל "פרווה" ו"תולעים"). הזוג מחליט באיזו צורה לחפש, מוצא את המילה במילון הקטן, קורא את הפירוש וקורא את המשפט מן הטקסט עם הפירוש. המורה עוברת בין הזוגות ושואלת: "איזו אות חיפשתם? לפני איזו אות היא באה?" **תשובות צפויות:** "'תולעים' זה רבים – מחפשים 'תולעת'." "ת זו האות האחרונה, אז היא בסוף המילון." "פרווה – שערות רכות שמכסות את הגוף. הבטן של הקיפוד מכוסה שערות רכות." טעות צפויה: הזוג מחפש "תולעים" ולא מוצא. המורה: "כמה תולעים יש במילה? הרבה. ואיך אומרים אחת?"

עבודה עצמית – דף העבודה **9 דק'**	הילדים עובדים על דף העבודה עם המילון הקטן שבדף: משימה 1 (סידור מילים לפי א"ב), משימה 2 (ממילה ברבים למילה ביחיד), משימה 3 (מציאת פירוש והקפת הפירוש הנכון), משימה 4 (משפט מן הטקסט במילים אחרות). משימה 5 – סידור לפי האות השנייה – למי שסיים. המורה עובדת עם קבוצה קטנה על משימה 1 בעזרת הכרטיסים הגדולים.
סיכום ובדיקת הבנה **5 דק'**	המורה שואלת: "מה עושים כדי למצוא מילה במילון?" והכיתה מנסחת יחד את הצעדים, והמורה כותבת: "1. מסתכלים על האות הראשונה. 2. מוצאים אותה בסדר האלף-בית. 3. מילה ברבים – מחפשים ביחיד. 4. קוראים את הפירוש ובודקים במשפט." אחר כך הילדים עונים על כרטיס היציאה. **תשובות צפויות:** "מסתכלים על האות הראשונה." "אם המילה ברבים, מחפשים אותה כשהיא אחת." "בודקים שהפירוש מתאים למשפט."

🤲 תמיכה

- למתקשים: פס אלף-בית שבו האותיות של מילות השיעור צבועות, והמילון הקטן מחולק בקווים לפי אותיות.
- הילד מחפש שתי מילים בלבד, שתיהן ביחיד, ומסביר אותן בעל פה למורה.

🚀 אתגר

- סידור מילים שמתחילות באותה אות לפי האות השנייה (חילזון, חרק – משימה 5).
- הילדים בוחרים מילה נוספת מן הטקסט, מחפשים אותה במילון הילדים המודפס ומקריאים את הפירוש לקבוצה.

✅ כרטיס יציאה והערכה

כרטיס יציאה: בטקסט כתוב "תולעים". איזו מילה תחפשו במילון? האם תמצאו אותה בתחילת המילון או בסופו, ולמה? — **הצלחה:** "תולעת" (ביחיד); בסוף המילון, כי ת היא האות האחרונה באלף-בית.

מה בודקים: נבדק החיפוש במילון לפי סדר האלף-בית: בשלב המשותף – סידור הכרטיסים; בדף העבודה – משימה 1 (סידור, טעות אחת לכל היותר), משימה 3 (איתור ערך ופירוש, 3 מתוך 4) ומשימה 4 (הסבר במשפט); כרטיס היציאה בודק את צורת החיפוש (יחיד) ואת המיקום לפי סדר האלף-בית.

שיעורי בית: בחרו מילה אחת מן הטקסט וחפשו אותה עם בן משפחה במילון או באתר מילון לילדים. כתבו את הפירוש.

הַאִלּוֹן הַקָּטָן שֶׁלָּנוּ

כיתה ב' · שיעור 5 ברצף · דף עבודה לתלמיד

שֵׁם: ..... תַּאֲרִיךְ: .....

שָׁלוֹם יְלָדִים! בְּאִלּוֹן הַאִלִּים אְסֻדָּרוֹת לְפִי סֵדֶר הָאָלֶף-בֵּית. הַיּוֹם נִאְצָא בַּאִלּוֹן אִלִּים אִן הַטֵּקְסְט עַל הַקִּפּוֹד.

דֻּגְמָה: דֻּגְמָה: "אַחֲבוֹא" אַתְחִילָה בְּ-א. א בָּאָה אַחֲרֵי ח וְלִפְנֵי ט. אַחֲבוֹא – מָקוֹם שֶׁאִתְחַבְּאִים בּוֹ.

הַאִלּוֹן הַקָּטָן

חִלָּצוֹן – בַּעַל חַיִּים קָטָן וְרַךְ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל הַגַּב בַּיִת קָשֶׁה. הוּא צוֹחֵל לְאַט.

חֶרֶק – בַּעַל חַיִּים קָטָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁשׁ רַגְלַיִם, לְמָשָׁל נְמָלָה, צְבוּב וְחִפּוּשִׁית.

אַחֲבוֹא – מָקוֹם שֶׁאִתְחַבְּאִים בּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאוּ אוֹתָנוּ.

עֲרֵמָה – הַרְבֵּה דְּבָרִים שֶׁאֻנָּחִים כֶּה עַל כֶּה. לְמָשָׁל: עֲרֵמָה שֶׁל עָלִים.

פַּרְוָה – שְׂעָרוֹת רַכּוֹת שֶׁמְּכַסּוֹת אֶת הַגּוּף שֶׁל בַּעַל חַיִּים.

שִׂיחַ – צֶמַח נָמוּךְ עִם הַרְבֵּה עֲנָפִים. הַשִּׂיחַ נָמוּךְ מֵעֵל.

תּוֹלַעַת – בַּעַל חַיִּים אָרֹךְ וְדַק, בְּלִי רַגְלַיִם. הַתּוֹלַעַת חַיָּה בָּאֲדָמָה.

1 אַסְפְּרוּ אֶת הַאִלִּים לְפִי סֵדֶר הָאָלֶף-בֵּית.

- [ ] שִׂיחַ
- [ ] חֶרֶק
- [ ] פַּרְוָה
- [ ] תּוֹלַעַת
- [ ] אַחֲבוֹא
- [ ] עֲרֵמָה

2 אִתְרוּ קַו אִן הָאוֹתָה קְרִבִּים שֶׁל הָאוֹתָה קְיִחִיד. ⭐

חֲלָבוֹנוֹת	תּוֹעֵבָת
חֲרָקִים	קוֹף
תּוֹלָעִים	חִלָּבוֹן
קוֹבִּים	חֵרֶק

3 אִבְחֲרוּ אֶת הָאוֹתָה בָּאוֹתוֹן, וְהַקִּיפוּ אֶת הַפֵּרוּשׁ הַנָּכוֹן. ⭐⭐

1. שִׁים — בְּשֶׁאִדָּם אוֹחֵז אֶת הָרִגְלַיִם שֶׁלּוֹ / בְּשֶׁאִדָּם מַנִּיחַ אֶת חֵפֶץ
2. פָּרָה — שְׁעוֹרוֹת רַכּוֹת שֶׁאִכְּסוֹת אֶת הַגּוּף / קוֹבִּים קְשִׁים עַל הַצַּב
3. עֵרֶה — הָרִגְלַיִם קְרוֹבִים שֶׁאִחָיִם בָּהּ עַל בָּהּ / אָקוֹם שֶׁאִתְחַבְּאוּ פּוֹ
4. חֵרֶק — בַּעַל חַיִּים קָטָן אִם שֵׁשׁ רַגְלַיִם / בַּעַל חַיִּים טָרֵף וְדַק גּוּף רַגְלַיִם

4 הַשְׁלִימוּ אֶת הָאִשְׁפָּט בְּאוֹתִים אִן הַפֵּרוּשׁ בָּאוֹתוֹן. ⭐⭐

1. בִּיוֹם הַקִּפּוּד יֶשׁ בְּאַחֲבוֹכוֹ. ← בִּיוֹם הַקִּפּוּד יֶשׁ בְּאָקוֹם שֶׁ_____.

5 אַסְפְּרוּ לְפִי הָאוֹת הַשֵּׁנִיָּה: שְׁתֵּי הָאוֹתִים אַתְחִילוֹת בְּ-ח. ⭐⭐⭐

- ☐ חֵרֶק
- ☐ חִלָּבוֹן

בְּדִיקָה עַצְמִית

- ☐ אֲנִי יְכוֹל/ה לְהַסְבִּיר אֵלָּה בְּקָטְרַת הָאוֹתוֹן.
- ☐ אֲנִי יוֹדֵעַ/ת לְחַפֵּשׂ בְּאוֹתוֹן אֵלָּה בְּיִחִיד.
- ☐ אֲנִי יוֹדֵעַ/ת לְסַדֵּר אוֹתִים לְפִי סֵדֶר הָאָלֶף-בֵּית.